

Versek a gyermekszínpadon

(óravázlat helyett valami elmélkedésféle)

Kis Tibor

Színjátész pályafutásom kezdete óta izgat az a gondolat, hogy hogyan lehet megfogni a „vers lelkét”, s ezt hogyan lehet színpadon ábrázolni. Rengeteg sikertelen és néhány sikeres kísérlet után tettem szert olyan tapasztalatokra, amelyek talán segíthetnek a hasonló érdeklődésű kollégáknak.

Először is: a miért. Miért kell verset színpadra vinni, hiszen ott van a rengeteg mese, gyermekregény, színpadra írt mesejáték... A válasz egyrészt esztétikai, másrészt praktikus.

Úgy vélem, szegényebb lenne a gyermek- és a diákszínjátszás is, ha nem gondolkoznánk azon, hogy festenének a színpadon például a következő sorok: „A semmi ágán ül szívem...”, vagy „A tengerpartra kifekszik a tenger...” Tíz évvel ezelőtt, amikor az Ágnes asszony című Arany ballada színrevitelét terveztem, a közvetlen motivációm az alábbi sorok voltak: „Liliomról pergő harmat, hulló vízgyöngy hattyú tollán...” Hogy lehet ezt megjeleníteni? Lehet-e egyáltalán? (Bár az utolsó példa verses epika, a kérdéskör lényegét tükrözi.)

A praktikus válasz pedig a következő. A történet, a dráma behatárolja a játszóknak számát, méltó feladatot csak a csoport egy része kaphat. Ha verseket alkalmazok színpadra, mindenkinek tudok valódi feladatot adni, hiszen úgy és annyit válogatok, ahogy azt a csoportom létszáma, tehetsége diktálja.

A színrevitel legfontosabb kérdései, nehézségei:

– A líra az érzelem műneme. Nincs konfliktus, nincs történet. Mit ábrázoljunk hát? A szöveget semmiképpen. Az úgyis elhangzik, s ha jól hangzik el, dolgozni fog a néző lelkében. Ábrázoljuk azt, amit a vers a csoportunknak eszébe juttatott! Ha irodalmárkodni szeretnék, akkor azt mondanám, ábrázoljuk a vers üzenetét. Beszélgessünk a gyerekekkel a versről! Rajzoltassunk, hozzuk létre a vers képi világát, s máris megtalálhatjuk, amit ábrázolnunk kell.

– Ha létrejött a kép, a „cselekmény”, meg kell teremtenünk a vers hangzásvilágát. Egy dolog majdnem biztos. Nem lehet a verset – bármilyen jól is – „csak elmondani”. Tekintsük szakrális szövegnek – hiszen az is. A hétköznapiaktól elemelt, érzelmet és nem konkrétumot közöl. Dúdoljunk alá valamilyen dallamot, recitáljuk, mondjuk mantrában, írassunk rá dallamot, mondassuk kánonban! A szövegmondás módja legyen önmagában már színház! Ne felejtjük el, hogy a versszövegnek dallama, ritmusa van! A lehetőségek tárháza végtelen. Meg kell keresnünk, hogy az adott csoport „hangban” mit gondol a versről.

– A mini produkciók létrejötte után ki kell találnunk, hogyan kötjük össze a verseket. Nagyon fontos, hogy találjunk valamilyen játékot a kötéshez, mert ha ez nem sikerül, darabos lesz az előadás, a néző „kizökken a varázslatból”.

– Dramaturgiai ív. A legnehezebb elméleti probléma. Az előadásnak el kell indulnia valahonnan és el kell jutnia valahová. De hogy tegye, ha nincs történet? Úgy kell szerkeszteni, úgy kell összeválogatni a verseket, hogy legyen valami gondolati kapaszkodó, valamilyen témában, érzelemben, hangulatban létező lépcsőzetesség. Mondok néhány példát, hogy értelmezhető legyen az előbbi gondolat. A szín ha lennék... című Ratkó-összeállításnak az volt a dramaturgiai fonala, hogy a gyermekkor két végletből áll: hatalmas örömeiből és hatalmas bánatokból. A versek közé csempészttem rövid önéletírásokat is, amelyek azt mutatták, hogy az örömeikön és a bánatokon edződő gyermeki lélek hogyan tart a felnőtté válás felé.

Fodor Mihály barátom évekkal ezelőtt rendezett angol gyermekversekből, mondókákból egy előadást, pici (első) gyerekekkel, „Ki ölte meg szűnyog úrfit?” címmel. A lazán összefüggő verseknek ő maga volt a dramaturgiai fonala. Egy mikrofont vett a kezébe, szűnyogzűmmögést utánozott, és ezzel az egyszerű de nagyon hatásos eszközzel megteremtette az előadás pontos kereteit.

Ahány verses műsor, annyfajta dramaturgia. A szín ha lennék című, fent említett Ratkó-összeállítást több gyermek és több felnőtt csoporttal is kipróbáltam. Nagyon izgalmas volt látni, hogy mennyire mást és mást vesznek észre benne a különböző csoportok, és mégis mennyire ugyanaz maradt a lényeg.

Habár nagyon sokat kell szenvedni egy verses játékkal, azért azt mégsem hagyhatjuk, hogy a magyar irodalom talán leggazdagabb műneme eltűnjék a gyermekszínpadokról...

Kiskamaszok „szárnypróbálgatása” Szakall Judit Felhőtlen című életjátékában.
Trencsényi Imre felvételei